

I. В. Шпакздобувач кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ БЮДЖЕТУ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ТА ОБОРОНУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Із початком російського вторгнення змінилися умови, що пов'язані з наповненням Державного бюджету України та місцевих бюджетів, і, відповідно, з формуванням видатків. Забезпечення належного фінансування сектору національної безпеки та оборони – це актуальна проблема на сучасному етапі формування держави, яка вимагає негайного вирішення, а здійснення контролю за видатками бюджету на національну безпеку та оборону України визнається як один із основних пріоритетів. У статті розглянуто правові засади фінансування системи забезпечення національної безпеки України, охарактеризовано різні погляди вчених щодо трактування понять «система національної безпеки», «система забезпечення національної безпеки», «фінансування», «видатки бюджету», «контроль», узагальнено досвід зарубіжних країн щодо фінансування національної безпеки та оборони і здійснення контролю у цій сфері. Обґрунтовано необхідність застосування зарубіжного досвіду, з урахуванням українських реалій, щодо забезпечення належного рівня фінансування національної безпеки та оборони і здійснення контролю за бюджетними видатками в досліджуваній сфері, зокрема: виявлення суперечливостей законодавчої і нормативної баз та приведення їх у відповідність; забезпечення прозорості видатків бюджету, що дало б змогу встановити фактичний стан щодо використання бюджетних коштів на національну безпеку та оборону України; чітке розмежування та усунення дублювання компетенції різних суб'єктів забезпечення національної безпеки в державі; реформування органів державного бюджетного контролю шляхом організації їхньої діяльності відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів; удосконалення законодавства, спрямованого на забезпечення професійної незалежності посадових осіб органів державного бюджетного контролю та орієнтація їхньої роботи на результативність та ефективність витрачання бюджетних ресурсів, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони.

Ключові слова: фінансові правовідносини, бюджетні правовідносини, національна безпека, національна оборона, видатки бюджету, фінансування національної безпеки та оборони, контроль

Вступ. Сучасна наука має високорозвинену систему знань у сфері забезпечення безпеки та її ефективного фінансування. Це зумовлено формуванням науки на основі нових поглядів, ідей, способів мислення вчених та світових тенденцій розвитку. Водночас, кардинальні зміни в світогляді, спрямовані на вирішення ключових викликів сучасності, вимагають переосмислення традиційних концепцій та розробки зовсім нових. Теоретичні та практичні аспекти, пов'язані з забезпеченням національної безпеки, потребують комплексного підходу, який включає загальнотеоретичні дослідження, досягнення галузевих наук, потреби практики в інтересах безпеки особистості, суспільства та держави. Зазначені аспекти стають осо-

бливо актуальними через збільшення та зміну видів безпеки, виникнення нових потенційних загроз та викликів, динамічні зміни у світовому геополітичному просторі.

Сучасний світ характеризується численними соціальними проблемами та наявністю «точок напруження», а також бажанням інших країн реалізувати свої геополітичні стратегії. На сьогодні воєнний стан в нашій державі та виникнення різних загроз громадянам і суспільству здійснили неабиякий вплив на звичайний порядок функціонування бюджетної системи України. За таких умов виникає необхідність в плануванні ефективних заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки, належне фінансування національної

безпеки та оборони і здійснення контролю за бюджетними видатками цієї сфери.

Важливо, щоб зміст перетворень був пов'язаний із збереженням та укріпленням державного суверенітету й територіальної цілісності, а фінансові та бюджетні правовідносини були спрямовані на забезпечення належного фінансування сфери національної безпеки та оборони, що страждає від наслідків збройного конфлікту.

Таким чином, у сучасних умовах першочерговими завданнями вищих органів державної влади є розроблення дієвих напрямків бюджетної політики в умовах воєнного стану, пошук нових шляхів наповнення дохідної частини Державного бюджету України, залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок підтримки міжнародних партнерів, здійснення своєчасного та ефективного контролю за бюджетними видатками, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони. Саме тому, дослідження правових засад забезпечення належного рівня фінансування національної безпеки та оборони і здійснення контролю за бюджетними видатками в досліджуваній сфері потребує детального аналізу й дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концептуальні питання та проблеми здійснення видатків бюджету представлені у наукових доробках таких вітчизняних науковців: В. Андрущенко, В. Білоуса, О. Бодрука, О. Василика, О. Власюка, Л. Воронової, Н. Воротиної, А. Гарбінської-Руденко, В. Дем'янишина, О. Дзьобаня, О. Дмитрик, О. Кириленко, М. Кучерявенка, Т. Латковської, О. Музики-Стефанчук, А. Нечай, Н. Нижник, В. Опаріна, О. Орлюк, Ю. Пасічник, Н. Пришви, О. Романенка, Л. Савченко, В. Чернадчука, С. Юрія, Н. Якимчук та інших. Безумовно внесок згаданих учених є вагомим, однак окремі аспекти здійснення контролю за видатками бюджету на національну безпеку та оборону України залишаються невирішеними, відтак існує потреба в їх подальшому вивченні та обговоренні з урахуванням існуючого зарубіжного досвіду.

Метою статті є з'ясування особливостей фінансового забезпечення національної безпеки та оборони України, визначення правових засад контролю за видатками бюджету на національну безпеку та оборону, а також пошук шляхів і напрямів удосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека будь-якої держави, враховуючи її багатоаспектність і комплексність, потребує соціаль-

ної системи забезпечення, головним завданням якої є виконання певних дій, що спрямовані на захист національних цінностей, а також реалізацію національних інтересів.

У зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України, соціальною напруженістю, економічною кризою, важливим завданням є створення цілісної та ефективної системи національної безпеки держави, а правове регулювання фінансування національної безпеки України – першочергове завдання на сьогодні. У цьому контексті потребують подальших досліджень підходи до розуміння як системи національної безпеки, так і системи забезпечення національної безпеки. Поняття «система національної безпеки» є доволі складним у своєму тлумаченні, а тому науковці, які займаються дослідженням вказаної проблематики, ототожнюють його з поняттям «система забезпечення національної безпеки». Проте, «система національної безпеки» є системоутворювальною категорією, на відміну від «системи забезпечення національної безпеки», а тому їй відводиться роль забезпечувального елемента. На думку В. Антонова, під системою національної безпеки варто розуміти сукупність окремих порівняно самостійних та необхідним чином взаємопов'язаних і відокремлених елементів, що утворюють певну цілісність, яка забезпечує розвиток та захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, від внутрішніх і зовнішніх загроз. Такий підхід, на думку автора, дає можливість досліджувати систему національної безпеки як складну систему взаємопов'язаних складових елементів, об'єктів, явищ та процесів, що перебувають між собою у певних відносинах та протиріччях, що розгортаються у просторі та часі [1, с. 97–98]. Українські науковці О. Дзьобань та О. Соснін, розглядають досліджувану категорію як певну сукупність суспільних і державних структур та недержавних організацій, які функціонують у сфері захисту прав та свобод громадян, базових цінностей суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також підсистему державних законодавчих актів та нормативних документів недержавних (суспільних) організацій [2, с. 91]. У свою чергу В. Ліпкан акцентує увагу на тому, що у зв'язку із не розробленістю методологічних підходів відносно аналізу національної безпеки, в тому числі її базових категорій, виникли прогалини й щодо визначення системи національної безпеки. Відтак дослідник стверджує, що система національної безпеки –

це множина потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, загроз та небезпеки внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних, природних, техногенних та антропогенних чинників, що впливають на стан національної безпеки [3, с. 261].

Варто зазначити, що існують різноманітні погляди дослідників щодо з'ясування поняття «система забезпечення національної безпеки». Деякі науковці вбачають визначення терміну спираючись на адекватність загроз та відповідні засоби, що повинна вживати держава. Так, М. Левицька, стверджує, що система забезпечення національної безпеки формується для того, щоб вчасно виявити та об'єктивно оцінити загрози, що стосуються національних інтересів та вжиття відповідних заходів для їх усунення [4, с. 149]. Дещо іншою є думка О. Бодрука, який вбачає визначення поняття системи забезпечення національної безпеки у тому, що це можливість держави охороняти свої інтереси та здійснювати своє завдання у сфері безпеки як у внутрішній, так і у зовнішній політиці [5, с. 201]. Розглядаючи систему забезпечення національної безпеки як невід'ємну складову системи національної безпеки, професор Г. Ситник трактує її як сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених механізмів (інституційних, організаційних, правових та інших) та суб'єктів забезпечення національної безпеки (посадові особи держави, органи державної влади та місцевого самоврядування, державні установи та заклади, сили та засоби сектору безпеки, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни), які на основі чинного законодавства трансформують політику національної безпеки у цілеспрямовану скоординовану діяльність (заходи політичного, правового, організаційного, воєнного та іншого характеру) щодо реалізації національних інтересів... [6, с. 168-169]. Водночас, вчений зауважує, що під системою національної безпеки варто розуміти відкриту, динамічну, соціальну систему, метою якої є створення умов для реалізації національних інтересів, забезпечення цілісності суспільного організму та здатності держави відстоювати вказані інтереси [6, с. 117].

Принагідно зазначити, що поняття «система національної безпеки» та «система забезпечення національної безпеки» і досі не отримали свого правового визначення, а тому не відображаються й у чинному законодавстві України. Пропонується під системою забезпечення національної безпеки розуміти систему

теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення процесу управління загрозами та небезпеками, за якого державними і недержавними інституціями гарантується прогресивний розвиток українських національних інтересів, джерел духовного і внутрішнього добробуту народу України, ефективне функціонування самої системи забезпечення національної безпеки України.

У нашій країні проблема формування системи забезпечення національної безпеки потребує комплексного перегляду та вдосконалення (починаючи від норм Конституції України, завершуючи відомчими інструкціями) у зв'язку із застарілістю законодавства в даній сфері, особливо у питаннях взаємовідносин та координації дій органів державної влади та силових структур як у мирний час, так і у кризові періоди. Варто зауважити, що у 2014 році рівень системи забезпечення національної безпеки України виявився неспроможним ефективно протистояти російській агресії. Переважна частина озброєння, військової і спеціальної техніки його суб'єктів були морально і фізично застарілими. Система управління військовими формуваннями та правоохоронними органами, їх розвідувальне, матеріально-технічне, кадрове та інше забезпечення не відповідали вимогам ведення воєнних конфліктів [7, с. 7]. Протягом останніх 9 років робота над формуванням системи забезпечення та фінансування національної безпеки постійно тривала. Ключовим завданням було вирішити проблему системи забезпечення та фінансування національної безпеки не фрагментарно, поступово поповнюючи її окремими елементами, а комплексно – як цілісної багатоаспектної та багаторівневої системи. Утім, у перші дні повномасштабного вторгнення виявилось, що раніше сформований сектор національної безпеки та оборони як основний складовий елемент системи забезпечення національної безпеки остаточно не був сформований і не був готовий в повній мірі діяти як єдина функціональна структура. Наразі, першочерговим завданням побудови системи національної безпеки в Україні є створення дієвого механізму виявлення, прогнозування і знешкодження загроз та інших дестабілізуючих чинників суспільного розвитку, сприяння нормалізації функціонування базових структур суспільства, зокрема виведенню Української держави з внутрішньої кризи, відродженню повнокров-

ної життєдіяльності української нації. Розвиток суспільного організму має бути зорієнтований на підвищення рівня національної безпеки. Спроможність структур суспільства, насамперед економіки, виконувати, окрім безпосередніх функцій, також функції чинників національної безпеки дає підстави розглядати їх як гарантії безпеки, а національну безпеку – як систему суспільно-державних гарантій, що утворюється сукупністю визначених засобів захисту від конкретних загроз, а також рівнем розвитку всіх секторів суспільства.

У післявоєнний період основне призначення системи забезпечення національної безпеки повинне спрямовуватися на досягнення цілей національної безпеки (відвернення реальних та потенційних загроз, які унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України), а також стратегічної мети держави – створення незалежної, демократичної і суверенної країни. Слушним є твердження М. Шевченка, який зауважує, що реалізація даної мети можлива лише через налагодження усіх функцій забезпечення національної безпеки, а також визначення конкретних завдань [8, с. 17].

Із прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» [9], а також набранням чинності Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [10] розпочалося концептуальне оновлення та правове врегулювання діяльності в сфері національної безпеки і оборони України, що створило умови для побудови дієвої вертикалі управління сектором безпеки та оборони. На сьогодні ж центральними органами виконавчої влади продовжується робота щодо опрацювання тих нормативних документів, які виконують завдання в сфері національної безпеки та оборони. Важливо, аби при формуванні нормативно-правової бази нашої держави був врахований досвід побудови систем національної безпеки провідних країн світу.

Розглянувши основні засади формування системи забезпечення національної безпеки України доцільно перейти до розгляду питань, пов'язаних із фінансуванням національної безпеки та оборони і здійсненням контролю у цій сфері.

У Бюджетному кодексі України визначено, що фінансування бюджету – це надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу

боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету [11].

Відповідно до п. 13 ст. 2 Бюджетного кодексу України, видатками бюджету є кошти, що спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом [11]. Наведене тлумачення категорії «видатки бюджету» не розкриває повною мірою її зміст і специфічні особливості, що зумовлює пошук нових підходів визначення. Трактують видатків бюджету, здійснюване вченими правниками, здебільшого відрізняється від того, що наводиться економістами. Так, О. Орлюк під видатками бюджету розуміє прямі цільові витрати держави, що забезпечують її безперебійне функціонування і відображають економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом частини національного доходу, яка концентрується у бюджеті [12]. Водночас, А. Монаєнко вважає доцільним визначити «видатки бюджету» як публічні, безперервні та прямі витрати держави, пов'язані з її функціонуванням з приводу розподілу і використання централізованих фондів коштів з метою забезпечення виконання завдань та функцій держави [13, с. 443]. Більш влучним є визначення видатків бюджету, надане В. Чернадчуком, як постійних, безперервних, безповоротних, нормативно встановлених та забезпечених компетенційних витрат з відповідних бюджетів суспільно-територіальних утворень на цілі й в обсязі, що передбачені актом про бюджет з метою фінансування визнаних публічних потреб [14, с. 191]. Із огляду на вищезазначені визначення, можна дійти висновку, що вони є загальними і повною мірою не розкривають сутності видатків бюджету. У зв'язку з цим, пропонуємо внести зміни до Бюджетного кодексу України, і під визначенням «видатки бюджету» закріпити, що це частина фінансових ресурсів держави, які зосереджені в бюджетах відповідних рівнів та спрямовуються на здійснення програм та заходів, які покладені на органи державної влади та місцевого самоврядування відповідно до положень бюджетного законодавства.

Згідно статті 87 Бюджетного кодексу України до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України належать видатки на національну оборону [11]. Беручи вищенаведене

тлумачення за основу, можна сформулювати таке визначення поняття «видатки бюджету на національну безпеку та оборону» – це бюджетні ресурси, які спрямовуються на здійснення завдань і функцій щодо забезпечення національної безпеки та оборони держави, передбачені відповідним бюджетом.

Забезпечення та фінансування національної безпеки та оборони є вкрай важливим питанням для України і постійно перебуває в центрі уваги інших країн світу. Проте в наш час не існує загальноприйнятого визначення таких термінів як «національна безпека», «система національної безпеки», «система забезпечення національної безпеки», «видатки бюджету». Кожна країна визначає індивідуально, враховуючи свої можливості, ті сфери, які вона вважає частиною національної безпеки, а також перелік об'єктів і суб'єктів її забезпечення, виходячи з завдань, що стоять перед державою на національному та міжнародному рівнях.

Загальновідомо, що основою системи національної безпеки будь-якої країни є концептуальні політичні нормативно-правові документи, у яких висвітлені офіційні погляди на роль та місце держави в світі, її національні цінності, інтереси й цілі, а також способи й засоби протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам та небезпекам. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, було встановлено, що існують дві моделі створення систем забезпечення національної безпеки, а саме: англо-саксонська та європейська, при формуванні яких значущу роль відіграють історичні традиції, географічне положення, чисельність населення, площа країн, рівень фінансування, досконалість законодавства та наявність міжнародних договорів. У цілому, структура системи забезпечення національної безпеки у світі ґрунтується на тенденціях, які виходять з того, що гарантування національної безпеки є пріоритетним завданням будь-якої держави. Воно полягає в усуненні чи подоланні деструктивного впливу внутрішніх, регіональних і глобальних чинників, які перешкоджають або гальмують досягнення національно важливих цілей, спрямованих на забезпечення мирного життя нації та попередження можливих загроз.

Із метою повного, всебічного та об'єктивного з'ясування особливостей здійснення контролю за використанням бюджетних коштів, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони держави, варто визначити сутність контролю як правової категорії. Так, деякі вчені під терміном «контроль» розуміють процес

забезпечення досягнення організацією певної цілі, що містить чітко встановлені критерії, визначення фактичних результатів, а також здійснення коригувань у випадку виявлення, що кінечні результати суттєво відрізняються від установлених критеріїв [15, с. 293]. На думку В. Авер'янова, контроль полягає у встановленні результатів діяльності певних суб'єктів, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів організації, виявленні причин цих відхилень, а також у визначенні шляхів подолання перешкод для ефективного функціонування всієї системи [16, с. 351]. Т. Коломоець тлумачить контроль як функцію управління, засіб виконання управлінських завдань, яким властивий активний характер, тобто суб'єкти контролю мають право здійснювати втручання у діяльність підконтрольних об'єктів [17, с. 128]. О. Бандурка переконаний, що контроль є своєрідною формою зворотного зв'язку, яка дозволяє побачити і виявити, наскільки точно додержуються задані параметри системи управління, тобто процес забезпечення досягнення об'єктом управління поставлених перед ним цілей [18, с. 303]. Здійснивши узагальнення вищенаведених трактувань контролю як складної та багатоаспектної категорії, пропонуємо під вказаним поняттям розуміти діяльність уповноважених осіб, що включає в себе конкретні дії та заходи, спрямовані на визначення і оцінку дійсного стану виконання правил поведінки та/або отриманих результатів щодо об'єкта контролю встановленим стандартам, цілям чи планам, а також направлені на встановлення певної послідовності дій із виявлення порушень і, як наслідок, притягнення винних осіб до відповідальності.

Моделі організації державного фінансового контролю у зарубіжних країнах пройшли довгий еволюційний шлях, переходячи від простих форм до складних систем, які не лише виконують контрольно-перевірні процедури, а й гарантують ефективне здійснення моніторингу та запобігання вчиненню фінансових правопорушень. Важливо відзначити, що на побудову моделі системи державного фінансового контролю впливають різні чинники, зокрема такі як історичні умови, суспільний лад, форми правління, політичні традиції і панівні моделі правового регулювання. Зараз більшість країн мають чітко визначені системи державного фінансового контролю, а Конституція та прийняті на її основі закони становлять правову основу організації рахункових відомств та забезпечення їхнього функціонування. Як показує світова

практика, державні органи влади, здійснюючи зовнішній фінансовий контроль за видатками з бюджету, мають єдину назву – Вищі органи фінансового контролю. Однак, у різних країнах такий орган має свою назву, наприклад, у Німеччині і Франції – Рахункова палата, у Великій Британії – Національне контрольно-ревізійне управління, у Швеції – Національне Ревізійне Бюро [19, с. 97]. Здебільшого, під Вищим органом фінансового контролю розуміється такий незалежний, колегіальний орган державної влади, який покликаний здійснювати зовнішній фінансовий контроль за своєчасністю, ефективністю та цільовим використанням бюджетних коштів, зокрема й тих, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони. У ході проведеного дослідження було встановлено, що у світовій практиці спільними функціями органів державного фінансового контролю за видатками бюджету на національну безпеку та оборону є наступні: контроль дохідних джерел бюджету, контроль за бюджетними видатками, недопущення здійснення фінансових зловживань завдяки вдосконаленню законодавства. Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що досвід зарубіжних країн щодо здійснення контролю за видатками бюджету на національну безпеку та оборону відповідає загальноприйнятим міжнародним стандартам, а забезпечення високого рівня незалежності посадових осіб органів контролю визначається відповідними законодавчими нормами. Під час проведення контролю за використанням бюджетних коштів, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони компетентні органи зарубіжних країн перевіряють не лише відповідність процедур обліку та звітності, а й обґрунтованість кожної операції, визначають результативність та ефективність використання бюджетних видатків.

Висновки. Із огляду на зарубіжний досвід, надійний захист населення й території держави, базових національних цінностей та інтересів, джерел матеріального достатку і духовного розвитку нації від зовнішніх та внутрішніх загроз гарантується не тільки боекдатністю Збройних Сил держави, ефективністю діяльності розвідувальних служб та контррозвідки, органів правопорядку, мережі дипломатичних установ, а й рівнем розвитку економіки, усіх її структур та інфраструктур, дієздатністю органів державної влади, соціального захисту населення тощо. Саме тому, Україні потрібно працювати над створенням ефективної та досконалої системи

забезпечення і фінансування національної безпеки та оборони. При цьому, такі перетворення варто здійснювати із врахуванням позитивного досвіду інших країн, що полягає у виявленні суперечливостей законодавчої і нормативної баз та приведенні їх у відповідність; забезпеченні прозорості видатків бюджету, що дало б змогу встановити фактичний стан щодо використання бюджетних коштів на національну безпеку та оборону України; чіткому розмежуванню та усуненню дублювання компетенції різних суб'єктів забезпечення національної безпеки в державі; реформуванню органів державного бюджетного контролю шляхом організації їхньої діяльності відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів; удосконаленню законодавства, спрямованого на забезпечення професійної незалежності посадових осіб органів державного бюджетного контролю та орієнтації їхньої роботи на результативність та ефективність витрачання бюджетних ресурсів, що виділяються на потреби національної безпеки та оборони. В умовах сьогодення надзвичайно важливо здійснювати пошук надійних та стабільних джерел додаткового наповнення Державного бюджету України та місцевих бюджетів, за рахунок яких зростуть бюджетні видатки, а це в свою чергу спричинить реалізацію заходів щодо забезпечення державного суверенітету, підвищення обороноздатності і безпеки держави, подолання негативних наслідків, спричинених широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти України.

Список використаної літератури:

1. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
2. Дзьобань О., Соснін О. Теоретичні основи національної безпеки України: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2009. С. 91.
3. Ліпкан В. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія. Київ : Текст, 2003. С. 261.
4. Левицька М. Б. Теоретико-правові аспекти забезпечення національної безпеки органами внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. С. 149.
5. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. Рада національної безпеки і оборони України. Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. Київ : НІПМБ, 2001. С. 201.

6. Ситник Г. П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика) [текст] : монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.
7. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К. : НІСД, 2014. 148 с.
8. Шевченко М. М. Функції та завдання системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2014. № 3–4. С. 14–24.
9. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 24.05.2023).
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5> (дата звернення: 24.05.2023).
11. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 26.05.2023).
12. Фінансове право. Академічний курс : [підруч.] / Орлюк О. П. К. : Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
13. Монаєнко А. О. Особливості фінансування видатків у фінансовому праві та чинному законодавстві України і зарубіжних країн. Київ, 2008. С. 443.
14. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: теорія, практика та перспективи розвитку : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2010. 419 с.
15. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К. : Атіка, 2003. 576 с.
16. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: Том 1. Загальна частина / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. К.: ТОВ Юридична думка, 2007. 592 с.
17. Коломоець Т. О. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Істина, 2008. 216 с.
18. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. Харків : НУВС, 2004. 780 с.
19. Телюк К. Ф. Фінансування національної оборони у зарубіжних країнах. Київ, 2015. С. 96–102.

Shpak I. V. Legal basis of control over budget expenditures on national security and defense of Ukraine taking into account foreign experience

With the beginning of the Russian invasion, the conditions related to the filling of the State Budget of Ukraine and local budgets and, accordingly, the formation of expenditures, changed. Ensuring adequate financing of the national security and defense sector is an urgent problem at the current stage of state formation that requires immediate resolution, and the control of budget expenditures for national security and defense of Ukraine is recognized as one of the main priorities. The article examines the legal principles of financing the national security system of Ukraine, characterizes the different views of scientists regarding the interpretation of the concepts «national security system», «system of national security», «financing», «budget expenditures», «control», summarizes the experience of foreign countries regarding financing of national security and defense and implementation of control in this area. The need to apply foreign experience, taking into account Ukrainian realities, to ensure the appropriate level of financing of national security and defense and control of budget expenditures in the researched area is substantiated, in particular: identifying inconsistencies in the legislative and regulatory frameworks and bringing them into line; ensuring transparency of budget expenditures, which would make it possible to establish the actual situation regarding the use of budget funds for national security and defense of Ukraine; clear demarcation and elimination of duplication of competence of various subjects of ensuring national security in the state; reforming state budget control bodies by organizing their activities in accordance with generally accepted international standards; improvement of legislation aimed at ensuring the professional independence of officials of state budget control bodies and the orientation of their work on the effectiveness and efficiency of spending budgetary resources allocated for the needs of national security and defense.

Key words: financial legal relations, budgetary legal relations, national security, national defense, budget expenditures, financing of national security and defense, control.